

Amoreta je stvorena za vas, osmišljena
da vas zabavi i opusti, da vam vrati
osmeh na lice i okrepi dušu.

Ona vam donosi tople, ljubavne priče i servira
ih isključivo da biste u njima uživali.

Amoreta je vaš odmor, razonoda i predah.

Ona postoji da bi vaše srce bilo
ispunjeno kada zatvorite knjigu.

Amoreta i vi, na krilima ljubavi.

Poletimo zajedno u svet ovog romana.

www.amoreta.rs

Žaklin F. Demestr
NAPOLEON I ŽOZEFINA

Patriša B. Dickinson
PRINCEZA DAJANA I DODI EL FAJED

Konstantin Kolčak
F.M. DOSTOJEVSKI I ANA GRIGORJEVNA

Glenda Mekendrik
ELIZABET TEJLOR I RIČARD BARTON

Dajana Mouzli
ISIDORA DANKAN I SERGEJ JESENJIN

Ida Goldvoter
LORD BAJRON I LEDI KEROLAJN

Džimi Karson
LOREN BEKOL I HEMFRI BOGART

Suzet Rišar
FREDERIK ŠOPEN I ŽORŽ SAND

Helena F. Barkašov
ALEKSANDRA I CAR NIKOLAJ ROMANOV

Melvin Henderson
DŽON F. KENEDI I MERILIN MONRO

AMORETA

Edicija: NAJVEĆE LJUBAVI

„...U stvari, šta je mogao on, star, bolestan čovek, opterećen dugovima, da pruži toj zdravoj, mladoj devojci, punoj životne radosti? Ne bi li ljubav prema umetniku bila strašna žrtva za tu devojkicu i zar se ona ne bi kasnije gorko kajala što je za njega vezala svoju sudbinu? A i uopšte, zar je moguće da mlada devojkica, toliko drugačija po karakteru i godinama, zavoli moga umetnika? Zar to ne bi bilo psihološka neistina? Eto, upravo o tome bih želeo da čujem vaše mišljenje, Ana Grigorjevna...“

„A zašto nemoguće? Jer ako vaša Anja, kako kažete, nije koketa, nego je obdarena dobrim, saosećajnim srcem, zašto ne bi zavolela vašeg umetnika? Šta s tim što je on bolestan i siromašan? Zar može da se voli samo zbog spoljašnjosti i bogatstva? I u čemu je tu njena žrtva? Ako ga ona voli, onda će i sama biti srećna i nikad se neće pokajati!“

F. M. Dostojevski i Ana Grigorjevna

Konstantin Kolčak

I

ZAPIS ANE DOSTOJEVSKE

Po svojoj prirodi, Fjodor Mihailovič bio je retko marljiv čovek. Čak i da je bio bogat, da nije morao da brine o egzistenciji, sigurna sam da ni tada ne bi ostao dokon, nego bi stalno nalazio teme za intenzivan književni rad.

Pred kraj 1880. godine oslobodili smo se svih dugova koji su nas toliko mučili, čak smo imali na raspolaganju honorare iz redakcije *Ruskog vesnika* (oko pet hiljada). Činilo se da nije bilo neodložne potrebe da odmah prione na sledeći posao, ali Fjodor Mihailovič nije hteo da se odmara. Odlučio je da se ponovo prihvati izdavanja *Piščevog dnevnika*, pošto

se tokom poslednjih tužnih godina u njemu bilo nakupilo mnogo uznemirujućih misli o političkoj situaciji u Rusiji, a slobodno je mogao da ih izrazi samo u svom časopisu. Uz to nam je buran uspeh jednog broja *Piščevog dnevnika* iz 1880. godine dao nade da će novo izdanje imati uticaja na veliki krug čitalaca, a Fjodoru Mihailoviču veoma je bilo stalo da proširi svoje zavetne ideje. Fjodor Mihailovič je nameravao da objavljuje *Piščev dnevnik* dve godine, a zatim je mislio da napiše drugi deo *Braće Karamazovih*, gde bi se pojavili gotovo svi raniji junaci, ali nakon dvadeset godina, gotovo u savremenoj eposi, kada bi uspeli mnogo da urade i mnogo da iskuse u svom životu. Nacrt budućeg romana bio je, po pričanju i beleškama Fjodora Mihailoviča, neobično zanimljiv, i prava je šteta što nije bilo suđeno da ga završi.

Pretplata na *Piščev dnevnik* otpočela je veoma uspešno i oko 20. januara imali smo priličan broj pretplatnika.

Fjodor Mihailovič imao je dobru naviku da novac od pretplate ne smatra svojim sve dok ne namiri pretplatnike, i stoga je u državnoj

banci otvorio knjižicu na svoje ime, na koju sam ja ulagala novac koji je stizao na ime pretplate. Zahvaljujući tome mogla sam pretplatnicima odmah da vratim uplate.

Tokom prve polovine januara Fjodor Mihailovič osećao se izvrsno, odlazio je u posete poznanicima i čak pristao da učestvuje u predstavi koja je trebalo da bude priređena u kući grofice S. A. Tolstoj početkom narednog meseca. Bila je to postavka dve-tri scene iz trilogije grofa A. K. Tolstoja. Fjodor Mihailovič je preuzeo na sebe ulogu isposnika u *Smrti Ivana Groznoga*.

Napadi epilepsije nisu ga mučili već tri meseca, a njegova bodrost i živahnost svima su nam ulivale nadu da će zima srećno proći. Od sredine januara Fjodor Mihailovič se prihvatio rada na novom broju *Dnevnika*, u kome je želeo da iskaže svoje misli povodom Zemskog sabora. Tema članka bila je takve prirode da je cenzura mogla da spreči objavljivanje, i to je veoma brinulo Fjodora Mihailoviča. Upravo imenovani predsednik cenzorskog komiteta, Nikolaj Savič Abaza, saznao je za njegov nemir preko grofice S. A. Tolstoj i zamolio ju

je da poruči Fjodoru Mihailoviču da ne brine, pošto će on lično cenzurisati njegov članak. Uoči 25. januara članak je bio gotov i predat u štampariju na slaganje, tako da je preostajalo još da se konačno obavi korektura, da se preda cenzoru i da se odštampa, s tim da *Dnevnik* izađe poslednjeg dana u mesecu.

Dvadeset peti januar bio je nedelja i imali smo mnogo posetilaca. Došao je profesor O. F. Miler i zamolio mog muža da 29. januara, na dan Puškinove smrti, učestvuje na književnoj večeri za studente. Ne znajući kakva će biti sudbina njegovog članka o Zemskom saboru i da li će morati da piše drugi, Fjodor Mihailovič je najpre otkazao učešće na književnoj večeri, ali je potom dao pristanak. Kako su zapazili svi naši gosti, Fjodor Mihailovič je bio sasvim zdrav i veseo, i ništa nije nagoveštavalo ono što se desilo posle nekoliko časova.

Sutradan, 26. januara, Fjodor Mihailovič je po običaju ustao u trinaest časova. Kad sam ušla u kabinet, rekao mi je kako mu se noćas nešto dogodilo: njegova držalja s perom pala je na pod i otkotrljala se pod policu (a on

je posebno držao do te držalje, pošto mu je, osim pisanja, služila i za nabijanje cigareta). Da bi dohvatio držalju, Fjodor Mihailovič je odmakao policu. Polica je očevidno bila teška i Fjodor Mihailovič je morao da se napregne, od čega mu je iznenada naprsla plućna arterija i na usta mu je udarila krv; ali kako je istekla neznatna količina, moj muž nije tome pridao nikakav značaj, čak ni mene nije hteo da budi usred noći. Ja sam se strašno uznemirila i, ništa ne govoreći Fjodoru Mihailoviču, poslala sam našeg dečaka Petra doktoru J. B. fon Brecelu, koji je lečio moga muža, s molbom da odmah dođe. Na nesreću, lekar je već bio otišao drugim bolesnicima i mogao je da dođe tek posle pet sati.

Fjodor Mihailovič bio je potpuno smiren, pričao je i šalio se s decom, uzeo da čita *Novo vreme*. Oko tri sata dođe k nama jedan gost, vrlo dobar čovek i mome mužu simpatičan. Doduše, imao je jednu manu – strašno je voleo da se prepire. Počeše da razgovaraju o članku u sledećem *Dnevniku*; sagovornik poče nešto da dokazuje, a Fjodor Mihailovič, koji je donekle bio uznemiren noćasnjim krvoliptanjem,

poče da mu oponira, te se upustiše u vatrenu diskusiju. Moj pokušaj da ih obuzdam ostade bezuspešan, iako sam dva puta gostu rekla da Fjodor Mihailovič nije sasvim zdrav i da mu smeta da glasno govori. Najzad, oko pet sati gost ode i mi se spremismo da krenemo na ručak, kad iznenada Fjodor Mihailovič prisede na svoj divan, jedno tri minuta počuta, i odjednom se, na moj užas, njegova brada obli krvlju, koja se u tankom mlazu počela niz nju slivati. Ja kriknuh, i na moj poziv dotrčaše deca i sluškinje. Fjodor Mihailovič, nije bio uplašen, naprotiv, on poče nagovarati mene i uplakanu decu da se smirimo; povede decu pisaćem stolu i pokaza im upravo prispeli broj *Vilinog konjica*, u kome beše karikatura dvojice ribara koji su se zapleli u mreže i upali u vodu. On deci čak i pročita tu pesmu, i to tako veselo da se umiriše. Prođe mirno možda jedan čas i stiže lekar po koga sam ponovo poslala. Kad lekar poče da pregleda i kucka bolesnikove grudi, njemu se ponovi krvoliptanje, ovoga puta veoma obilno, tako da Fjodor Mihailovič izgubi svest. Kad ga povratismo, prve reči koje mi je uputio bile su: „Anja,

molim te, pozovi odmah sveštenika, hoću da se ispovedim i pričestim!“

Iako me je lekar umirivao da posebne opasnosti nema, ja ipak, da bih udovoljila bolesniku, ispunih njegovu želju. Stanovali smo blizu Vladimirske crkve i sveštenik, otac Megorski, stiže k nama već posle pola časa. Fjodor Mihailovič mirno i dobrodušno dočeka sveštenika.

II

ZAPIS SVEŠTENIKA MEGORSKOG IZ VLADIMIRSKJE CRKVE

*M*ili i preblagi Bože, ni sam ne znam zašto ovo radim, zašto mi molitva nije dovoljna, ali još sam u šoku od onog što sam čuo od Fjodora Mihailoviča, kod koga sam otišao zbog ispovesti i poslednjeg pričešća. Njegove tajne zauvek će biti sačuvane i niko ih osim živog Boga i mene neće saznati. Ipak, zbunjen i nedostojan zadatka koji mi je dodeljen, pitam se šta je s tim čovekom, ko je on zapravo, kakve su čudne sile učinile da u njemu obitavaju dve ličnosti... dva lika... dve duše... Moje reči nisu adekvatne rečima

Fjodora Mihailoviča, koji je, iako bolestan i iscrpljen, bio ipak posebno pažljiv u tim trenucima. Te reči su iz njega izlazile u nekoj navali kao bujica koja nosi sve pred sobom... Ponešto nisam ni razumeo, a valjda nije ni bilo moje da razumem. Samo sam slušao, kao božji provodnik, o strastima, mukama, iskušenjima i gresima Fjodora Mihailoviča, koji se tada opraštao od ovog sveta i svog zemaljskog života i tela koje ga je toliko napatilo. Dok se Fjodor Mihailovič ispovedao, bled i skoro voštan, njegova supruga Ana i deca molili su se Bogu... Jedva sam se suzdržavao da se ne mičem, gotovo ne dišem, zapanjen činjenicom da je mene Svemoćni izabrao da saznam sve tajne Fjodora Mihailoviča... Prvo je pričao o tome kako je u trenutku kada su ga osudili na smrt streljanjem i kad se opraštao od života, još onako mlad i neostvaren, dao sasvim čudan zavet Bogu – da će, ako ga sačuva u životu, biti njegov poslušnik i glasnogovornik, i da će svako svoje delo, spis, priču, posvetiti širenju njegove istine... Tog davnog i hladnog 22. decembra Dostojevski je slušao svoju smrtnu presudu: Dostojevski

Fjodor Mihailovič... zbog sudelovanja u zločinačkim planovima i zbog širenja pisma književnika Belinskog, punog drskih izraza protiv pravoslavne crkve i vrhovne vlasti, i zbog sudelovanja u širenju antidržavnih spisa posredstvom ilegalne štamparije, lišava se svih plemićkih prava i osuđuje na smrt streljanjem... Kada vojni sudija siđe sa gubilišta, na njegovo mesto pope se sveštenik sa krstom, ali mu samo jedan osuđenik priđe da se ispovedi. Ostali poljubiše srebrni krst koji im je sveštenik žurno i ćutke prinosio... Vod vojnika postroji se ispred direka, vojnici podigoše puške i nanišaniše. Umesto straha Fjodor oseti bes, strašan bes i nezadovoljstvo i u sebi prokletog istog Boga kao bednog, jadnog i nesposobnog, kad dozvoljava da zbog takvih niskosti ubijaju ljude. Bio je rešen da na onaj svet ode bez njegove milosti i oprostaja, sasvim rešen i da više ne veruje u njega. Zatvorio je oči i čekao metak, kad mu sasvim neočekivano Bog usliši prethodnu molbu i pokaza izvanrednu milost preko carskog pomilovanja. Pročitana je nova presuda. Dostojevski dobi četiri godine robije i

četiri godine vojne službe u Sibiru kao običan vojnik. Umakao je smrti zahvaljujući pomilovanju koje je nanadano stiglo. Dostojevski je, umesto na drugom svetu, završio kao osuđenik i prognanik, iskreno zapanjen Božjom milošću koja ga je zadesila... Otad su se u njemu borila dvojica: Dostojevski hrišćanin i vernik, smeran i tih, i Dostojevski strasnik, buntovnik, bolesnik, kockar, hulitelj, revolucionar... Jezivo mi je teško da ispišem šta mi je sve taj čovek za sat i po ispovedanja ispričao, koliko grešnih misli, koliko bluda, koliko straha, besa... Ne razumem ni zašto je sve to meni ispričao kad je mogao direktno Bogu, ali kao da je u tome bilo neke naročite predsmrtne perverzije, u tom dugom ispovedanju sladostrašća i bluda... Prvo je pričao o nekoj Lizanjki, sedamnaestogodišnjoj prodavačici pereca koja ga je naročito uzbuđivala i koja je zavolela Fjodora vojnika. Detaljno je pričao kako je devojkicu izluđivao i šta joj je govorio i kako je dodirivao. Nesrećna Jelizaveta Mihailovna bila je toliko izludela nervno i telesno da se posle više nikada nije udala i do smrti je čitala pisma koja joj je,

lud od strasti, pisao Fjodor Mihailovič... Da stvar bude crnja, posle četvorogodišnje robi-je i apstinencije, Fjodor M. je osećao bujicu strasti, nezasitu i nezadrživu, ali nije mu bilo dovoljno što je bludničio sa lakim ženama iz Semipalatinska, nije mu bilo dovoljno da oseti kako ulazi u njihova toplu i smrdljiva tela, gnječi njihove bradavice i butine, ne, trebala mu je čedna, čestita, nevina devojka, da pati i da ga voli, da se snebiva pred njegovim naletima sladostrašća i bluda, zato se tako posebno vezao za Lizanjku koja prodaje perece da bi izdržavala svoju nesrećnu siromašnu porodicu, i sad, na samrtnoj postelji, više zbog njene čednosti nego zbog Boga, oseti potrebu da se izvini za sve te dodire i reči, za svu silinu strasti kojom ju je obasuo... Odmah posle Lizanjke na red je došla Avdotja Panajeva. Kada ju je upoznao, imala je dvadeset dve godine. Bila je to zavodljiva crnka, srednjeg rasta i lepog lica. Ali Avdotja Panajeva je bila udata. Posle uspeha Bednih ljudi, bivšeg zatvorenika počeli su da pozivaju i u otmene petrogradske salone, pa je, tako, eto, bio pozvan i kod uglednog književnika

Panajeva. Umesto da se zanese književnim razgovorima sa njim, Dostojevski je potpuno izgoreo od želje da uzme njegovu ženu Avdotju... Nikada nije osetio nešto slično, nikada takav zanos i želju za posedovanjem. Često je zalazio u mračne i prljave četvrti. Voleo je da plaća kurve. Sada, na samrtnom odru, pokušao je da ih se seti... Svih prijateljica noći, bludnica, jadnica, prostitutki koje je dodirivao, u koje je ušao... ali nije mogao. Gubila su se lica i tela, preklapala su se u jednu stihiju telesa koja su mu promicala pred očima. „Gospode Bože“, mucao je, „ne razumem šta me je to teralo tim nesrećnicama... Bile su tako tople, bele, jadne i dosadne“, mucao je dok mu je krv liptala niz bradu... Pokušao sam da ga prekinem, da zovemo Anu ili doktora, ali nije vredelo. Fjodor je želeo da nastavi, uživajući u svojoj poslednjoj ispovesti, od koje kao da je očekivao nešto posebno... da razume sebe. Ponovo se, znojav i bled, vratio zanosu prema ženi književnika Panajeva. Ugasle oči ponovo se zažariše i on kao sumanut počeo da priča o oblinama, puti, vrelini te Avdotje... Nikada u svom životu nisam

*video čoveka koji je u samrtnim trenucima imao više žara u sebi. Celo njegovo napaćeno telo, mršavo i koščato, treslo se kao u nekoj groznici. Uplaših se od tolikog zanosa i sili-
ne u njemu. Fjodor Mihailovič povremeno je izgledao kao da iz njega progovara sam đavo, a onda bi se tako iskreno i duboko kajao da bi mi navrle suze... Sada je plakao zbog te Avdotje, udate žene, koju je tako pohotno želeo da ukrade iz bračne postelje književnika Panajeva... Nekoliko puta hteo sam da prekinem ispovest, ali nije vredelo – Fjodor Mihailovič bi me snažno povukao za ruke i naterao me da slušam...*